

3. Дулов А.В. «Не руби сук, на котором сидишь». Народные традиции охраны природы в России X – середины XIX вв. Историко-экономические исследования. 2009. Т. 10. № 3. С. 135–142.

ЕТНІЧНА СТРУКТУРА СУСПІЛЬСТВА ТА МІСЦЕ В НІЙ ЕТНІЧНИХ МЕНШИН

Ялова О. В.

*кандидат юридичних наук,
доцент кафедри правничої лінгвістики
Національної академії внутрішніх справ
м. Київ, Україна*

«Формування націй, постання національних держав і боротьба за національне самовизначення – це такі ж глибинні та універсальні тенденції новоєвропейської історії, як і науково – технічна революція» – зазначає український соціолог О.І. Погорілий. Однак, ті процеси, які відбуваються сьогодні при творенні нації – полягають у врегулюванні як соціальних, так і етнічних взаємовідносин у сучасному суспільстві. Які досить часто призводять до різноманітних проблем і суперечностей. Тому для позитивного вирішення їх необхідно дотримуватися вимог системно – структурного аналізу. Сьогоднішнє сучасне суспільство – це, в першу чергу, розмаїта соціальна структура, яка постає не лише як вікова, статева, освітня, класова, професійна, поселенська, майнова тощо, а й і як етнічна, яка може бути більш або менш окреслена. Проте можна і стверджувати, що зовсім етнічно неструктурованих, моно-етнічних суспільств сьогодні у світі не існує.

Досліджуючи це питання, слід зазначити, що практично ніхто зі вчених ні вітчизняних, ні за кордонних комплексним вивченням проблеми етнічної структури суспільства не займався. Хоча в одному з вітчизняних видань під назвою «Соціологія. Навчальний посібник для студентів» що його підготувала відомий в Україні соціолог О.О.Якуба є розділ, який має назву «Національно – етнічна структура суспільства», проте в ньому більше приділяється увага висвітленню генези історичних форм етнічного (рід – плем'я – народність – нація), ніж елементам етнічної структури сучасних суспільств в якому нація подається як моноетнічне утворення. Проте зауваження у цьому випадку були б недоречними і некоректними, бо ж такі комплексно – системного відображення цих елементів як певної соціальної цілісності

ще не здійснювалося, а також і наукові тлумачення їхнього змісту є неоднозначними.

До елементів етнічної структури суспільства зараховують такі: 1) корінний (основний, головний), чисельно (а іноді водночас і економічно, політично, культурно) домінуючий етнос, який може бути разом з тим титульним етносом, як, наприклад, поляки у Польщі або німці у Німеччині, але не обов'язково як англосакси у США або у Канаді; 2) так звані корінні народи; 3) ернічні меншини; 4) етнічні маргінали.

Також зауважимо, що кожен із зазначених елементів етнічної структури суспільства має і свої внутрішні диференційні ознаки. Так, титульний етнос часто поділяють на етнографічні групи. Серед українців розрізняють такі групи, як, гуцули, бойки, лемки, поліщуки та ін. Що стосується корінного народу, то він може представляти собою у конкретній державі лише частку поділеного народу (наприклад, гагаузи, що поділені між Україною та Молдовою), але може мати свої етнічні землі виключно у межах конкретної держави (як – от кримські татари в Україні). Етнічні меншини, також можуть поставати як такі, що мають поза межами конкретної держави і етнічну Батьківщину, і створену одноіменним етносом націю – державу (росіяни в Україні), і як такі, у яких поза межами конкретної держави є лише етнічна Батьківщина і бездержавний одноіменний етнос на ній (чукчі в Україні). У свою чергу, етнічна батьківщина – це сукупність особливостей ландшафту, клімату, флори і фауни в їхній власній історії, які позначилися на формуванні певного етносу й на тлі яких відбувалися найважливіші доленосні події процесу цього формування в оболонці різноманітних соціально – економічних, духовно – культурних та інших внутрішніх і зовнішніх відносин. Крім цього є ще такі етнічні меншини як, наприклад, цигани, які у світі ніде не мають навіть певно визначеної етнічної Батьківщини. І, нарешті, етнічні маргінали, які представляють собою етнофори, що значною мірою вже втратили ознаки своєї колишньої етнічності, проте ознак нової етнічності достатнім чином або й зовсім не набули, поділяються на тих, хто походить з етнічно змішаних сімей; і тих, хто представляє собою результат певного етапу асиміляції етнічних меншин; тих автохтонів, хто на етнічних землях втрачає власну етнічну самобутність внаслідок міграції з села в місто.

Таким чином, головний етнос, корінні народи, етнічні меншини та етнічні маргінали – це сукупність саме населення держави, кожному з більшою чи меншою мірою, з якого притаманні й інші, крім етнічної, ознаки соціальної диференціації сучасних суспільств. Цілий етнос теж має свою внутрішню структуру, до якого можна застосовувати і запропоновану англійським етнологом Ентоні Смітом диференціацію, яка складається з ядра етносу, маргінального прошарку етносу та

етнічних категорій, хоча останні, за визначенням, крім походження, жодних ознак етнічності уже не мають.

Хочемо зазначити, що запропонована вище схема етнічної структури суспільства є збірними відповідними підходами з різних праць, присвячених проблемам етносу. Ми поділяємо точку зору про те, що є два елементи (корінний етнос та етнічні меншини) і два субелементи (етнографічні групи та етнічні маргінали) етнічної структури суспільства. Проте ми не маємо жодного сумніву стосовно того, що в центрі етнічних проблем, які виникають в середині суспільства завжди має місце проблема етнічних меншин. В етнічно неструктурованому суспільстві всі внутрішні проблеми постають як державні або національні, але ніяк не етнічні, які притаманні гетерогенним сучасним цивілізованим суспільствам.

Таким чином, етнічна проблематика є сьогодні проблемою перш за все етнічних меншин для більшості суспільств.

Література:

1. Погорілий О.І. Соціологічна думка ХХ століття: Навчальний посібник – Київ, 1996. – С. 208.
2. Майборода О. Етноцид // Етнонаціональний розвиток України. Терміни, визначення, персоналії. – Київ, 1993. – С. 451.
3. Якуба О.О. Соціологія. Навчальний посібник для студентів – Харків, 1996. – С. 55–66.